

Javaslat
a
II. Rákóczi Ferenc 1710.március 24 - április 20. között Jászkiséri
tartózkodása történetének

Települési Értéktárba történő felvételére

Készítette:

Gubiczné Dr. Csejtei Erzsébet
Jászkisér, 2019. november 12.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:
Gubiczné Dr. Csejtei Erzsébet
2. A javaslatot benyújtó személy vagy kapcsolattartó személy adatai:
Név: Gubiczné Dr. Csejtei Erzsébet
Levelezési cím: 5137 Jászkisér, Fő út 6.
Telefonszám: 30/2999-9543
e-mail cím: erzsi.csejtei@gmail.com

II. A HELYI ÉRTÉK ADATAI

1. A helyi érték megnevezése:

II.Rákóczi Ferenc jászkiséri tartózkodása 1710.március 24-április 20-ig

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:

- **történelem, helytörténeti emlék**

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

- Csete Balázs Helytörténeti Gyűjtemény

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- **Települési Értéktár**

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

II. Rákóczi Ferenc 1676.március 27-én született a Sátoraljaújhelyhez közeli Borsiban, szüleinek második gyermekeként.(szülőhelye ma Szlovákiához tartozik)

Apja I. Rákóczi Ferenc, anyja Zrínyi Ilona. Felmenői, akár a Rákóczi, akár a Zrínyi-Frangepán oldalról nézzük, mindannyian a magyar függetlenség és szabadság érdekében harcoltak, adták életüket is, ha kellett.

Édesapja nem sokkal Ferenc születése után meghalt, így a gyermek I.Lipót gyámsága alá került volna, de Zrínyi Ilonának sikerült elérnie, hogy gyermekeit ő nevelhesse. Az édesanya nemsokára Thököly Imre felesége lett. Így Rákóczi Ferenc gyermekkorát a bujdosók körében, nagyrészt a család munkácsi várában töltötte. Itt élt 1686-88-ban is, amikor Zrínyi Ilona sikeresen védte Munkács várát Caraffával szemben. A vár feladása után Ferenc I.Lipót gyámsága alá került, aki a fiú nevelését Kollonich Lipót érsekre bízta. Nem sikerült a fiúból kiölni a „rebellis magyar vért”, a király akaratát figyelmen kívül hagyva házasodott, feleségül véve Sarolta Amália hesseni hercegnőt. Rákóczi Ferenc már 1700-tól kezdve kapcsolatot keresett XIV. Lajos francia királlyal, segítséget kérve egy Habsburg ellenes felkeléshez. Első sikertelen kapcsolatfelvétele, bécsújhelyi fogsága, kalandos szabadulása után Lengyelországban, Bercsényihez csatlakozva újra kereste a kapcsolatot a francia udvarral, és várta a felkelésre alkalmas időpontot. Ez 1703-ban érkezett el, a spanyol örökösödési háború idején. Ekkor Rákóczi elfogadta Esze Tamás és talpasai kérését, élére állt a Munkács környékén szerveződő kuruc mozgalomnak. A tarpai zászlóbontás után kezdődött a 8 évig tartó szabadságharc. A jászok és kunok, - a hármaskörlet I. Lipót által 1702-ben történt eladatása után – elsők között csatlakoztak a kurucokhoz. Rákóczi csapatai az első időkben nagy sikereket értek el, 1703-ban elfoglalták a Dunántúl nagy részét, hamarosan Bécs környékén portyáztak.

Miután az angol-osztrák csapatok fölénybe kerültek a francia csapatokkal szemben, lassan, de biztosan elkezdődött a kuruc csapatok visszavonulása is. Az 1708-as trencsényi vereség után az utolsó győzelmi esély is elmúlt. Az ország a háború terhei alatt elszegényedett, 1710-ben pestisjárvány tört ki. 1710. tavaszán II. Rákóczi Ferenc, vezérőrnagy egy hónapot Jászkiséren töltött. Itteni tartózkodásának előzményeiről, okairól Bagi Gábor, a szolnoki Damjanich múzeum munkatársa írása következik:

II. Rákóczi Ferenc fejedelem Jászkiséren (1710. március 24.- április 20.)

1703-ban a kuruc szabadságharc a legkedvezőbb nemzetközi helyzetben robbant ki. Már folyt a spanyol örökösödési háború (1701-1714) a kihalt spanyol Habsburgok hatalmas birodalmáért (Spanyolország, Latin-Amerika, Németalföld, Itália zöme), melynek birtoklása megváltoztatta volna az európai erőviszonyokat. Az egyik oldalon Habsburg I. Lipót császár szállt harcba angol, holland és német támogatással, míg a másikon XIV. Lajos hatalmas Franciaországa, néhány német és olasz fejedelem segítségével.

Rákóczi a franciák győzelmével számolt, akik már hatvan éve nem szenvedtek vereséget a szárazföldön. Remélte, hogy azok egészen Bécsig hatolva gyorsan békére kényszerítik I. Lipótot, és egyben biztosítják Magyarország függetlenségét is. A szabadságharc első éve a fejedelmet igazolta, a franciák győzelmesen törtek előre, a császár minden erejét ellenük vetette be, így a kurucok ellenállásba alig ütközve elfoglalták az ország zömét. Ám Rákóczi nem számolt a franciaellenes erők két katonai zsenijével, Savoyai Jenővel és az angol Marlborough herceggel, akik az utolsó pillanatban útját állták a franciáknak.

1704. augusztus 13-án a bajorországi Höchstadt közelében a szövetségesek a túlerejű, 60 ezer fős francia haderejét tönkretették, maradványait a Rajnáig üzték. A kuruc felkelés ezzel a Kárpát-medencében végleg magára maradt, a császári hadvezetés pedig mind nagyobb erőket tudott Rákóczi ellen küldeni, Rákóczi a francia vereséget a magyar szabadságharc legsúlyosabb kudarcaként értékelte, s kénytelen volt a török hódítást még ki sem heverő Magyarországot mind komolyabb adókkal sújtani.

Bár a kurucok ezután számos nagy csatát elvesztettek, még négy évig a császáriakkal egyenlő erőt képviseltek. Az 1708. augusztus 3-i trencsényi vereség azonban döntőnek bizonyult. Felgyorsult a kuruc államszervezet és a hadsereg bomlása, és 1710. elejére a felkelés az ország északkeleti negyedére szorult vissza. A császári előrenyomulást olykor nem is a kurucok állították meg, hanem az 1709. őszi kitörő pestis, amely az ország lakosságának legalább tizedét elpusztította.

Rákóczi 1710. elején csapatai zömét a Jászságban vonta össze, hogy az ellenség ostromolta Érsekújvárra, - mely a császáriak utánpótlását akadályozta - élelmet vigyen. Az ellátmányt sikerült is eljuttatnia, ám a romhányi csata a kuruc túlerő ellenére is döntetlenül végződött. A fejedelem Jászberénybe tért vissza és elhatározta, hogy egy erődvonallal kiépítésével állítja meg a várható ellenséges támadást. Elsőnek Szolnok megerősítéséről határozott és táborát a Jászság keleti felébe helyezte át.

Rákóczi 1710. március 18-án Jászberényből, Bercsényi Miklóshoz küldött levelében írt elsőnek arról, hogy Jászkisérre fog átköltözni. Ennek okát is megjelölte, a nagy takarmányhiányt. Miként írta: "Az takarmány nem léte miatt előbb nem mehetvén, kintelen leszek Szolnok építése kedvéért is Kisérre szállani - kivált mivel Károlyi mind elviszi az elmehető hadakat." Ha

figyelembe vesszük, hogy mintegy 10-12 ezer kuruc katona ellátása ekkor már több mint két hónapja terhelte a Jászság pestis által tizedelt nyugati felét, ez nem is volt meglepő. A téli takarmányból kifogyva, a döntően lovas kuruc haderő számára a lovak legyengülése különösen súlyos veszélyt jelentett, de a fejedelem azt is jelezte a főgenerálisoknak, hogy Jászkiséről Szolnok tervezett megerősítését is jobban tudja felügyelni, mint a Jászság távoli "fővárosából".

Bár Rákóczi nem tért ki rá, bizonyosan szerepet játszott Jászkisér kiválasztásában a lakosok református vallása is. A Jászságban ekkoriban már vannak adatok a katolikus népesség békevágyára, ami olykor a szállásoló kuruc ezredek tisztjeivel való összetűzésekben is megnyilvánult. Az I. Lipót intézkedései által fokozottabban sújtott reformátusok ezzel szemben még ekkor is sokkal inkább kitartottak a felkelés mellett.

Március második felében Rákóczi a fölös hadakat elvezényelte a Jászságból, mivel Érsekújvárra kívánt újabb élelmiszer szállítmányt eljuttatni. Károlyi Sándor tábornagy 21 kuruc ezredet (vagy inkább annak töredékét) sorolta fel, akik a hadműveletben részt vettek. Ezek zöme vele ment Érsekújvárnak, míg a fejedelem az udvari ezredeivel Gödöllőig kísérte őket. Minden lovas egy-egy zsák gabonát vagy lisztet vitt magával. Ez a szállítmány is megérkezett, és a vár őszig tartotta is magát.

Rákóczi március 24-én még Berényből, míg 25-én már Jászkiséről írt levelet, így e két nap valamelyikén- inkább az elsőt- történhetett meg az áttelepülés. Bercsényit a fejedelem arról tudósította, hogy Sötér, a jászok és a karabélyosok ezredével jött ide. Mivel az év elején Sötér Tamás lovasezrede 400, a jászok 300, Ordódy György udvari karabélyos lovasezrede 500 fővel szerepelt a mustrákban, valószínűleg ez az erő jöhetett a településre a fejedelemmel, míg a főhadiszállást a Káta-vidéken, a pesti és hevesi részeken további alakulatok fedezték.

Rákóczi ide szálló katonasága a legóvatosabb becslés szerint is a település népességének legalább két-háromszorosát tehette ki. Ezek ellátása a megfogyatkozott lakosságának jelentős teherként jelentett, és már 26-ra a kurucoknak 672 icce bort és 93 icce pálinkát (1 icce=0,85 liter) szolgáltatott ki, - fizetés terhe mellett.

Természetesen a csapatok ellátása nem csak a helybelieket terhelte, arra a Jászság mellett a szomszéd vármegyét is felhívták, Így a fejedelem már 26-án gabonát és húst kért Pest-Pilis-Solt megyétől, majd 27.-én 600 kila (1 kila= kb. 47 liter) gabonát a jászkunoktól, Mivel a Nagykunság ekkor néptelen volt, e teher a pár kiskun közösséget és a jászokat terhelte. Április 14-én ebből 300 kila fejében 918 forint átvételét igazolták, ám mivel egyrészt élelmet Szolnok építéséhez is tartalékolnak, másrészt a Dunántúl visszafoglalására szánt - Tiszanánán és Nagykörű környékén összevont -- csapatokra is gondolni kellett, az ellátás nem lehetett túl jó. Rákóczi az élelmezés biztosítására a jászkun részek mellett adóösszeírást rendelt el Heves megyében is, ám a helyzet utóbb nem sokat változott.

A fejedelem a jászkiséri táborból igyekezett bomló haderejét is rendbe szedni. Így elrendelte a Csajághy János, Limpercht János és Bertóthy István Gyalogezredeiből hiányzó személyek, valamint az 1706-ban feladott Szolnok egykori várőrségi hajdúszázadának összegyűjtését. Ugyanakkor belátva, hogy Szolnok felépítéséig nagyobb hadműveletbe nem kezdhet, a dunántúli támadást nem indította meg. Ehelyett Munkácsról hadmérnököket, továbbá Grocki István alezredes 60, és az egri őrség 100 gyalogost rendelt Szolnokhoz, mint a leendő helyőrség alapját.

Rákóczi számára váratlan problémát jelentett gróf Jozef Potocki kijevi vajda 3500 lengyel és pár száz svéd katonájának ügye. Ezek a Kelet- Európát lángba borító Északi-háború (1700-1721) fordulata, XII. Károly svéd király poltavai veresége után kértek menedéket az oroszok elől. A Habsburgokkal azonban nem kívántak háborúzni, és bár Romhánynál keményen helytálltak., utóbb már lázongtak, és távozni akartak. Miután a lengyeleket Nagykőrösön a rácok meglepték, azok északnak vonultak. Az április 3-án pár napra Egerbe indult Rákóczi ugyan többségüket Jászsalsószentgyörgy, majd Eger környékén letáboroztatta, ám azok hamarosan újra fellázadtak, és a hónap közepén végleg kivonultak az országból.

A 11-én már újra Jászkiséren lévő fejedelem tapasztalta, hogy alig három hét alatt a katonák lovai tömegesen kezdtek hullani a gyenge táplálás miatt. Ezért elhatározta azok fűre bocsátását, és mielőbbi új táborba szállást Szolnok felé. A lengyelek miatt azonban az indulás több nappal eltolódott. Rákóczi 16.-án Károlyinak írva említette, hogy két nap múlva a határos szögi pusztára (Besenyszög) száll, ami ugyan nem nagyon tetszett neki, de a környéken csak itt volt elég fű és tüzelőfa.

Végül az indulás 20.-ára tolódott el, amikor a fejedelemmel lévő csapatok száma jelentősen megnövekedett. Megérkezett a Jean-Jacques Charriere vezette lovasgránátos ezred 800, és gróf Eszterházy Antal tábornagy dragonyosezredének 700 embere, - igaz Ordódy karabélyos ezredének létszámát Rákóczi ekkor már csak 400 főre tette. E napon szabályozta a fejedelem a lovak füvezési rendjét is a leendő új táborban, és részletesen taglalta a Szolnokra való bevonulás rendjét is, ami 21.-én meg is történt. Rákóczi ekkor még alig egy hónapos munkában reménykedett, az erődítésnél azonban még októberben is dolgoztak, részben a Jászság lakosai.

II. Rákóczi Ferenc a szabadságharc alatt bizonytalannal 1710. március-április előtt, sőt utána is érintette Jászkisért, de csak átutazóban. Ekkor viszont - ha csak négy hétre is - átmenetileg itt volt a kuruc állam központja.- Ezt kevés hasonló nagyságú település mondhatja el magáról, a történelmi Magyarországon.”

Dr. Bagi Gabor muzeológus

1711-ben Rákóczi Lengyelországba utazott, hogy végre támogatást szerezzen Nagy Péter orosz cártól. /ekkorra már XIV.Lajos francia király is beszüntette a szabadságharc támogatását/ Ebben az időben I.József Savolyai Jenő és Pálffy János közvetítésével tárgyalásokat kezdeményezett II. Rákóczi Ferenc vezérlő fejedelemmel. Rákóczi lengyelországi tartózkodása idején Károlyi Sándor a magyar hadak vezetőinek Szatmárba gyűlést hívott össze, ahol a béke megkötése mellett döntöttek. Május elsején a majtényi síkon a maradék kuruc seregek letették a fegyvert. A szatmári béke a résztvevők számára amnesztiát adott. Rákóczi megtarthatta területeit és javait. Követői is kegyelmet kaptak. Rákóczi nem kért a kegyelemből, nem tért haza. Kitarzott mellette környezetének számos tagja is. Franciaországba távoztak, a Párizs melletti Grosbois kamalduli kolostorában éltek, itt talált II. Rákóczi Ferenc fejedelem nyugalmat és békét. 1717-ben került száműzetése utolsó helyszínére, a törökországi Rodostóba. A bujdosók ottani életét Mikes Kelemen leveleiből ismerjük. Rodostóban halt meg, 1735. április 8-án, Nagypénteken. Kívánsága szerint szívét aranyurnába zárva a grosbois-i kamalduli kolostorba vitték, ott leljen nyugalmat. A kolostort a francia forradalom idején, feldúlták, felégették, az aranyurnába zárt szív eltűnt. A kolostor helyén ma egy emlékoszlop és egy szobor áll, jelzi, hogy valaha itt élt a magyar szabadságharc vezére, korának egyik leggazdagabb főura, II. Rákóczi Ferenc. A szobor talapzatán márványból faragott szív, alatta felírat: „Nagyságos fejedelem, legyen akarod szerint” Rákóczi szíve, ha csak jelképesen is, de ott van, ahol a fejedelem szerette volna. A szobornál Yerres város vezetői, a párizsi magyarok és a magyarországi magyarok minden év szeptemberében megemlékezést tartanak. Rákóczi Ferenc hamvait 1906-ban hazahozták Törökországból és a kassai Dómban helyezték örök nyugalomra. Az 1920-as trianoni békediktátum

Csehszlovákiához csatolta a legnagyobb magyar szabadságharc fejedelmének örökös nyughelyet adó Kassa városát. Ma a fejedelem szülőhelye és hamvainak nyugvóhelye is Szlovákiában van. Bár a Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc nem hozott végső sikert, hatásai megkerülhetetlenek, jelentősek. I. József ígéretet tett a rendi alkotmány visszaállítására, a szabad vallásgyakorlatra, az országgyűlés összehívására. A rendeket sértő idegen intézményeket megszüntették. A szabadságharc lehetővé tette, hogy Magyarországon fennmaradjon a rendi dualizmus, sokat javított a magyar királyság pozícióján a Habsburg Birodalmon belül.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Nekünk, ma élő magyaroknak emlékeznünk kell II. Rákóczi Ferencre, vezérlő fejedelmünkre. Rákóczira, aki korának leggazdagabb főuraként kötelességének érezte - elődeihez méltóan – hogy hazája szabadságáért harcba szálljon, mindenkor Istenben bízva, „Cum Deo pro Patria et libertate” Rákóczi Ferencet emberi kitartása, mély istenhite méltóvá teszi arra, hogy mindenkor tisztelettel emlékezzünk rá. „nekünk ennél jobb vezetőket, mint amilyen a nagyságos fejedelem volt, keresni balgaság. Adjon az isten a jászoknak, és adjon Isten magyar hazánknak ilyen vezetőket” (ezekkel a szavakkal zárta beszédét Dienes Dénes, a Sárospataki református Teológia professzora 2003. november 8-án, a jászkiséri Rákóczi-szobor avatásakor.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelentető források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

8. A helyi érték hivatalos weboldalának címe:

www.jaszkiser.hu

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja
 - fotó a jászkiséri Rákóczi szoborról;
 - Rákóczi Jászkiséren írt levelének fotója;
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
 - Bagi Gábor, a szolnoki Damjanich múzeum munkatársának írása;
 - Damjanich János Múzeum levéltára
 - Rédei István: II. Rákóczi Ferenc és a Jászkunok
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek, és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat: -----

Tisztelettel Kérem a Települési Értéktár Bizottságot, hogy a fent leírtak alapján, a II. Rákóczi Ferenc jászkiséri tartózkodásának emlékééről szóló történetet vegye fel a Települési Értéktárba.

Jászkisér, 2019. november 12.

Gubiczné Dr. Csejtei Erzsébet

